

רבד הזהב

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת בהר תשפ"ב

והיה נראה לומר דבב"ק (דף נד:) ילפינן "בהמתך" "בהמתך" משבת, דחיה ועוף בכלל בהמה, אבל שקצים ורמשים י"ל דאינם בכלל בהמה, אמנם עיין בדרך אמונה (כלאים פ"ט הל"א בצה"ל סק"י) שכתב לגבי הרבעת כלאים שגם שקצים ורמשים בכלל. ויש שתירצו דבאמת אסור למונעם, אולם מ"מ לא מצאנו שאסור להורגם, ועוד תירצו דכיון שהחרקים אוכלים דרך היזק ולא דרך אכילה, משום הכי שרי.

והעברת שופר תרועה וגו' ביום הכפרים (כ"ה. טו')

פירש רש"י ממשמע שנאמר ביום הכיפורים איני יודע שהוא בעשור לחודש, א"כ למה נאמר בעשור לחודש, אלא לומר לך תקיעת עשור לחודש דוחה שבת בכל ארצכם, ואין תקיעת ר"ה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בב"ד בלבד.

הרמב"ן כתב שכל האיסור לתקוע בשבת הוא מדרבנן, שמא יעביר את השופר ד' אמות ברה"ר, וכן מבואר בגמ' ברי"ה (דף ל.) דגם ביה"כ שייך הגזירה דשמא יעבירו, וצ"ע דאיתא בטור (או"ח סי' ער"ה) שביום הכיפורים אין חשש שמא יטה את הנר, משום שאימת יוה"כ עליו, א"כ הי"נ לא נחוש שיעביר את השופר ד' אמות ברה"ר, דהא אימת יוה"כ עליו, וכן הקשה בקבא דקשייתא.

ותירץ הגרי"ז דכל ההיתר דאימת יוה"כ עליו הוא דוקא בקריאה לאור הנר, והיינו טעמא דמצינו גבי גזירת שמא יטה שהקילו בה, דשרי לקרוא כשאחר שומר עליו, וכיון שכן התירו גם כשאימת יוה"כ עליו, דלא גרע משומר, אבל בשאר הגזירות לא מצינו שהקילו בזה.

אל תונו איש את אחיו (כ"ה. י"ד)

פירש רש"י זו אונאת ממון. הרמב"ן כתב דגם באונאת קרקע איכא לאו, ומ"מ אי"צ להחזיר אונאה, והקשה המנ"ח (מצוה של"ז אות ג) דא"כ מ"מ לא לקי באונאת קרקע, דהא טעמא דבאונאת ממון לא לקי משום דניתן לתשלומין, וכיון שבקרקע לא ניתן לתשלומין ילקה.

ותירץ ע"פ מש"כ החינוך [וכ"כ הרמב"ן] דטעמא דאין אונאה לקרקעות, כיון שקרקע שוה כל הון, א"כ באמת היה לו חיוב להחזיר, רק כיון שמי שנתאנה מחל אין לו חיוב.

ודבריו תמוהים דוכי דרשינן טעמא דקרא, ויתר על כן קשה דהא עבדים ג"כ הוקשו לקרקעות, ועבד לא שוה כל הון, ועוד צ"ב מ"מ אין דין חזרת אונאה בקרקע, הא ממ"נ כיון דאיכא לאו הרי ממילא צריך להחזיר מדין אי עביד לא מהני, או מדין והשיב את הגזילה.

ונראה לבאר באופן אחר דאונאת קרקע אינה אסורה מחמת הגזילה שבזה, אלא נאסרה כאונאת דברים שאסור לצער את השני, וממילא מיושב היטב דליכא מלקות, וכמו שבאונאת דברים ליכא מלקות, [ואפילו למ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין], ומהאי טעמא ג"כ אין דין חזרה באונאת קרקע.

ועוד י"ל [בקושיא מדוע אין דין חזרה באונאת קרקע], ע"פ מה שכתב הרמב"ן בב"ב (דף פג:) שהמתאנה יכול לומר שאם לא יחזיר את האונאה יבטל את המקח, והיינו טעמא דדין האונאה הוה בעיקר המקח, [וכדחזינן בגמ' (ב"מ דף נא:) דיכול להתנות במכירה ע"מ שאין לך עלי אונאה], וא"כ הרמב"ן לשיטתו מיושב דאף דבאונאת קרקע יש איסור מ"מ אין זה בעיקר המקח, אלא איסור בעלמא ומשום הכי אין חיוב להחזיר.

ואכלתם לשבע (כ"ה. י"ט)

פירש רש"י אף בתוך המעים תהא בו ברכה ע"כ. ובפסוקים לקמן כתוב "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגו' וצוית את ברכתי וגו' ועשת את התבואה לשלש השנים", וביאר הספורנו דמתחילה הברכה שיתברך במעים, אבל "וכי תאמרו

כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ

שבת לה' שש שנים תזרע שדך וכו' (כ"ה. ב' ג')

בטעמא דקרא הקשה דהסדר צריך להיות הפוך, קודם שש שנים תזרע, ואח"כ ושבתה הארץ.

את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצר

(כ"ה. ה')

פירש רש"י לא תקצור להיות מחזיק בו כשאר קציר אלא הפקר יהיה לכל, נזירך שהנזרת והפרשת בני"א מהם ולא הפקרתם, לא תבצור אותם אינך בוצר אלא מן המופקר ע"כ. מבואר בדברי רש"י דנאמרו כאן ב' איסורים, הא' "את ספיח קצירך לא תקצור", דהוא מצוה להפקיר, והב' "את ענבי נזירך לא תבצור" דהוא איסור לבצור מן המשומר, והוא מהתנו"כ, וכ"כ הר"ש בשביעית (פ"ו משנה ב'). אבל הרמב"ן פירש בדעת רש"י דהוא איסור אחד, שלא תבצור היינו שיפקיר אותם.

ענבי נזירך (שם)

פירש רש"י שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם, ובתרגום משמע שזה ענבים שהפקרת אותם לא תבצור, דכתב בתרגום "ענבי שבקך" וזה דלא כרש"י.

את ספיח (שם)

כתב הרמב"ן שספיחים אסורים אפילו אם אינם קדושים, כגון ירקות שגדלו בשביעית ונלקטו במוצאי שביעית שהולכים בתר לקיטה ואינם קדושים, מ"מ הם אסורים מצד ספיחים, אמנם בתוס' בקידושין (דף ב:) משמע שאיסור ספיחין שייך לקדושה, ויש עוד נפק"מ האם חל קדושה על דמי ספיחין לענין איסור, דאם איסור ספיחין אינו שייך לקדושה, א"כ לא חל איסור על דמי הספיחים, אבל אם איסור ספיחין שייך לקדושת שביעית, א"כ חל איסור על דמי הספיחין, ועיין בחזו"א.

והיתה שבת הארץ (כ"ב. ו')

הדין הוא שבשמיטה צריך גם לתת דרך להכנס לתוך שדהו, ויש לעיין במקום שכל השנים עולה כסף לעבור דרך שם [כמו שמצוי בכבישים מסויימים] האם גם שם בשמיטה צריך לתת לעבור בחינם, ואולי זהו חיוב רק על בעל השדה, ואכמ"ל, [ועיין לעיל פרשת משפטים (כ"ג. י"א בקטע הב')].

לאכלה (שם)

דרשינן "לאכלה ולא לסחורה", ובמנחת חינוך (מצוה פ"ד) דן אם נשים ג"כ מצוות לא לסחור בפירות שביעית, ועי"ש שדן אם הוי מצות עשה שהזמן גרמא, או דכיון דפירות שביעית אסורים גם בשמינית, לא הוי מצות עשה שהזמן גרמא, והוכיח מכסות יום שחייב בציצית גם בלילה, ומ"מ נשים פטורות, והיינו משום דכיון שהיום גורם את החיוב הוי מצות עשה שהזמן גרמא, וה"נ השביעית גורם את החיוב.

ובאבי עזרי (פ"ב משמיטה ויובל ה"ג כ"ד) כתב לחלק שבציצית הזמן הוא המחייב, [דהא אפשר להפוך כסות יום לכסות לילה], ומשום הכי כיון שזמנה ביום הוי מצות עשה שהזמן גרמא, משא"כ בשביעית דהאיסור הוא מחמת הקדושת שביעית, והזמן רק גורם לקדושה שתבא, לא הוי מצות עשה שהזמן גרמא.

ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל

(כ"ה. ז')

בתוספתא (שביעית פ"ה ה"ג) ילפינן מהכא דאסור למנוע מבהמה לאכול פירות שביעית, וכן פסק הרמב"ם (פ"ה משמיטה הל"ה), ויש לדון לפ"ז היאך מותר לרסס פירות בשביעית, והא מונע מהחרקים לאכלם.

מה נאכל", אם תשאלו שאלות, אז "ועשת לשלש השנים" ולא היא הברכה במעים, [ובטעם מעלת הברכה שיתברך במעים, מהברכה שיהיה לשלש שנים, עיין מה שיתבאר בזה בפרשת בחוקות].

***

יש לדון בזמן הזה שביעית מדרבנן, האם גם קיימות הברכות כאן, [וכן מאי דאיתא שבשמיטה לא יהא חיבוט הקבר, יש לדון אם הוא גם בזמן הזה], ובסמ"ע (סי' ס"ז) כתב דבזמן הזה אין וציותי את ברכתי, אמנם החזו"א (שביעית סי' י"ח סק"ד) כתב דגם בזמן הזה יש וציותי את ברכתי.

ויש שהוכיחו מדברי התוס' בסוכה (דף ב.) שהקשו מ"ט גשמים הם סימן קללה בחג, והא מדאורייתא אפשר לעשות סוכה מנסרים, ולא יכנסו בסוכה גשמים, והוסיפו תוס' דאף שמדרבנן הסוכה פסולה, מ"מ כיון שמדאורייתא כשרה לא הוי סימן קללה עיי"ש, וא"כ הי"נ י"ל כן בהיפוך, דכיון שמדאורייתא אין שביעית, אין את הברכה שביעית.

לעלם בהם תעבודו (שם)

הרשב"א בשבת (דף ד.) כתב דבחצי עבד וחצי בן חורין ליכא מצוה דלעולם בהם תעבודו, והקצוה"ח (סי' קע"א סק"א) ביאר משום דתעבודו היינו עבודת עבד, ובחצי עבד אסור לעבוד עבודת עבד, מחמת שהוא חצי ישראל.

ובמנ"ח (מצוה שמי"ז אות ג') תמה דרק בעבד עברי אסור בעבודת עבד ולא בסתם ישראל, ותירץ הקה"י (שבת סי' ג') דאין זה דין דוקא בעבד עברי, אלא בכל מי שחייב לעבוד, וא"כ חצי עבד שחייב לעבוד יום אחד לרבו, שייך ג"כ האיסור דעבודת עבד.

או השיגה ידו ונגאל (כ"ה. מ"ט)

דינא הוא דעבד יכול לצאת רק כשהשיגה ידו ע"י מציאה וכדו', אבל אסור לו ללוות בשביל לפדות עצמו, אמנם ה"מ לעבד עצמו, אבל לקרובים לא מצינו לאסור, וקשה דא"כ מ"ט העבד לא יוכל לגאול עצמו מדין קרוב.

ואולי י"ל דכיון דכל מכירתו מתחילה הייתה ע"מ שלא ילוה, דאם היה רוצה ללוות מ"ט נמכר לעבד, ולהכי הכא נמי אינו יכול ללוות

דברי רבינו ראש הישיבה שליט"א

במעמד סיומי מסכתות כתובות בישיבה הקד' ע"י בני ש"א וש"ב

מוצש"ק אמור - ליל ז' אייר תשפ"ב

אמר אב"י כי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתא עבידנא יומא טבא לרבנן, וצריך להבין למה דוקא כשצורבא מרבנן מסיים מסכת, ומה אם סתם יהודי סיים מסכת, ושמעתי פעם ממרן הרב וואזנר זצוק"ל שאמר שסתם יהודי מסיים מסכת זה פשיטא, אבל צורבא מרבנן שלומד - בעיון - כשהוא גומר מסכת זה יו"ט - שצורבא מרבנן גומר מסכת זה לא דבר פשוט... ובאמת מחזירים עטרה ליושנה, פעם זה היה פשוט שצריך לגמור את המסכת, אח"כ זה קצת התרופף, וב"ה מחזירים עטרה ליושנה.

ועוד צריך להבין "עבידנא יומא טבא לרבנן", למה רק לרבנן, אחד שעושה חתונה הוא מזמין את כל הידידים ואת כל השכנים וכו' למה רק רבנן, אם זה יו"ט שיהיה לכולם, [מספרים שפעם היה איזה בעל עגלה שרקד בשמחת תורה בכזה שמחה, ניגש אליו יהודי ואמר לו מילא מי שלומד שמח היום בשמחת תורה אבל אתה הרי בקושי למדת, אמר לו וכי כשאח שלי עושה חתונה אני לא שמח... אמר היהודי מעולם לא נצחני אדם אלא בעל עגלה זה].

ונראה שהביאור הוא שכשיש שמחה כמו חתונה לא צריך להסביר מה זה, כל אחד יודע שנשואין זה שמחה, אבל שלים מסכתא זה לא דבר מובן מאליו, אם יזמינו יהודי פשוט הוא לא יבין לשמחה מה זו עושה, [שמעתי מהרב וואזנר זצוק"ל שהגמ' אומרת שאם אחד הביא תודה ונאבד הלחם מביאים לחם אחר, ואם נאבד התודה לא מביאים בהמה אחרת, ולשון הגמ' הוא לחם גלל תודה ולא תודה גלל לחם - דהיינו שהלחם הוא טפל לתודה ואין התודה טפלה ללחם, אמר הרב וואזנר בלשון מליצה, יש יהודים שאצלם הלחם הוא גלל תודה - הם רוצים מאוד להודות להקב"ה, וע"כ עושים סעודת הודאה היינו לחם גלל תודה, אבל יש יהודים שאצלם תודה גלל לחם - הם רוצים לאכול אבל אי אפשר סתם כך אז מלבישים את הסעודה בהודאה להקב"ה וכדו'...], אם יזמינו סתם יהודי לסיום מסכת חוץ מתודה גלל לחם הוא לא יבין מה היומא טבא. אבל רבנן - מי שיודע מה זה תורה, מי שיודע מה זה דף גמרא, מי שיודע מה זה מסכת כתובות, מה זה כל מילה של תורה, מה זה רגע של תורה, אצלו זה באמת יו"ט, א"א להביא מי שלא מבין מה זה תורה שישמח בשמחת התורה, מי שהוא צורבא דרבנן הוא יכול ליהנות, הוא יכול לשמוח בתורה.

על כן ב"ה הציבור שנמצא כאן כולם צורבי דרבנן, יודעים מה זה ערך של תורה, יודעים מה זה כבוד התורה, וממילא יודעים גם כן מה זה השמחה הגדולה של לגמור מסכת, ולא סתם מסכת - "מסכת כתובות", איזה שמחה גדולה זה, זה שמחה של רבנן, זה לא שמחה של כלל ישראל, זה ממילא של כלל ישראל אבל מי שמרגיש את השמחה הזאת זה רבנן. וצריך שמהשמחה הזאת יהיה גם חיזוק, רואים שאפשר לסיים מסכת, רואים שזה אפשרי - ולא מסכת קלה, וממילא רואים שאפשר לסיים עוד מסכת ועוד מסכת ולחזור, זה הכל בהישג יד, וכמו שאמר מרן רה"י הגר"ג אדלשטיין שליט"א שכל אחד יכול לגמור ש"ס, אם שרואים שגמרו מסכת כתובות בזמן אחד הרי אין ספק שאפשר להמשיך הלאה כהנה וכהנה וכמובן גם לחזור.

והקב"ה יעזור שבאמת יהיה סייעתא דשמיא, ושיזכרו את מה שלומדים, וידעו מה שלומדים, ושנזכה כולנו לקבלת התורה.

הגליון השבוע נתרם

לע"נ הגאון רבי דוד ב"ר שמעון הקשר זצ"ל

בעל השירת דוד ומראשי ישיבת קול תורה

נלב"ע ט"ז אייר תשנ"ז ת.נ.צ.ב.ה.